

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФІНАНСИСТІВ У СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ УМОВАХ

FEATURES OF FORMATION OF INFORMATION AND ANALYTICAL COMPETENCE OF FUTURE FINANCIALISTS IN MODERN EDUCATIONAL CONDITIONS

У статті розкрито зміст поняття «інформаційно-аналітична компетентність» та її основні структурні компоненти. Проаналізовано різні наукові думки щодо трактування феномену «інформаційно-аналітична компетентність». Встановлено, що у поглядах вчених немає єдиного підходу до визначення сутності та змісту інформаційно-аналітичної компетентності. Різноманітність поглядів залежить від ракурсу вивчення окресленого поняття. Розглянуто особливості інформаційного та аналітичного компонентів, а також практичний та мотиваційний аспекти інформаційно-аналітичної компетентності. Розглянуто шляхи формування інформаційно-аналітичної компетентності, в процесі підготовки фінансистів, у відповідності до її структури. Визначено, що інформаційно-аналітична компетентність є інтегративним поняттям та має міждисциплінарну основу. Внаслідок реалізованих теоретичних методів дослідження встановлено, що питання формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх фінансистів, в освітній системі різного рівня, потребує більш глибокого дослідження.

Окреслено основні шляхи розв'язання суперечностей щодо пояснення сутності та змісту поняття інформаційно-аналітичної компетентності фінансистів в освітньому середовищі. Наукова новизна здобутих результатів дослідження полягає в обґрунтуванні змісту поняття «інформаційно-аналітична компетентність» в системі підготовки фінансистів та особливостей її структурних компонентів, їх змістовної складової. Проведений порівняльний аналіз різних підходів, до розуміння особливостей формування інформаційно-аналітичної компетентності в підготовці фінансистів, може стати основою для модернізації змісту та основних підходів до реалізації освітнього процесу.

Визначення векторів подальшого наукового пошуку, в розв'язанні проблеми підвищення якості підготовки майбутніх фінансистів, спонукає до розгляду питань щодо особливостей створення ефективних педагогічних умов формування інформаційно-аналітичної компетентності у майбутніх фахівців фінансової сфери.

Ключові слова: інформаційно-аналітична компетентність, професійна компетент-

ність, освітній процес, фінансисти, заклади освіти.

The article reveals the content of the concept of "information and analytical competence" and its main structural components. Different scientific opinions on the interpretation of the phenomenon of "information and analytical competence" are analyzed. It is found that in the views of scientists there is no single approach to defining the essence and content of information and analytical competence. The diversity of views depends on the perspective of studying the concept. The features of the information and analytical components, as well as the practical and motivational aspects of information and analytical competence are considered. The ways of forming information and analytical competence in the process of training financiers in accordance with its structure are considered. It is determined that information and analytical competence is an integrative concept and has an interdisciplinary basis. As a result of the implemented theoretical research methods, it has been found that the issue of forming the information and analytical competence of future financiers in the educational system of different levels requires a more in-depth study.

The main ways to resolve contradictions in explaining the essence and content of the concept of information and analytical competence of financiers in the educational environment are outlined. The scientific novelty of the obtained results of the study is to substantiate the content of the concept of "information and analytical competence" in the system of training financiers and the features of its structural components, their content. The comparative analysis of different approaches to understanding the peculiarities of the formation of information and analytical competence in the training of financiers can serve as a basis for modernizing the content and basic approaches to the implementation of the educational process.

Identification of vectors for further scientific research in solving the problem of improving the quality of training of future financiers encourages consideration of the peculiarities of creating effective pedagogical conditions for the formation of information and analytical competence in future financial professionals.

Key words: information and analytical competence, professional competence, educational process, financiers, educational institutions.

УДК 37. 211.24

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/81.1.30>

Качаненко К.В.,
аспірант
Інституту педагогіки та психології
Державного закладу
«Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»

Постановка проблеми у загальному вигляді. Існують різні підходи до тлумачення поняття інформаційно-аналітичної компетентності, а її значення в підготовці фінансистів є маловивченою науковою проблематикою. Інформаційно-аналітична компетентність – це комплексне поняття та універсальна здатність, якою має володіти фахівець будь-якою сфери.

В сучасних умовах бурхливої цифровізації та інформатизації різних галузей економіки, формування інформаційно-аналітичної компетентності у процесі підготовки фахівця фінансової сфери, вимагає кардинальної зміни поглядів на систему організації освітнього процесу, модернізацію його змісту та орієнтацію на потреби й запити ринку послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні погляди на трактування сутності поняття «інформаційно-аналітична компетентність» в своїх наукових дослідженнях висвітлювали вчені: С. Григораш [1], Є. Лодатко [2], С. Масліч [3], Л. Петренко [5], В. Шевченко [6] та інші. Окремі аспекти професійної підготовки фахівців фінансової сфери, у царині компетентнісного підходу, в своїх працях розглядала І. Яблочнікова [8; 9], де висвітлювалися специфіка підготовки фінансистів у різних європейських країнах.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Формування інформаційно-аналітичної компетентності, у контексті набуття та удосконалення фахових компетентностей майбутніх фінансистів, є складним та недостатньо дослідженим напрямом професійної педагогіки. Ознайомлення з провідними практиками підготовки фінансистів та формування інформаційно-аналітичної компетентності, дозволить розробити шляхи імплементації зарубіжного досвіду в українську систему освіти.

Мета статті – проаналізувати стан досліджуваної проблеми формування інформаційно-аналітичної компетентності як складової професійної компетентності в контексті підготовки майбутніх фахівців фінансової сфери.

Виклад основного матеріалу. В наукових джерелах існують різні підходи до визначення сутності дефініції «інформаційно-аналітична компетентність». У європейських країнах інформаційно-аналітичну компетентність відносять до загальних (generic) та трактують як знання, розуміння, навички та здатності, які формуються у здобувача освіти в процесі опанування певної навчальної програми та мають універсальний характер. Інформаційно-аналітична компетентність представлена спектром окремих компетентностей, а також здатністю аналізувати, узагальнювати, синтезувати інформацію; володіти елементарними навичками роботи з персональним комп'ютером; навичками опрацювання інформації з різних джерел [3, с. 91–92].

На думку С. Масліч інформаційно-аналітична компетентність є ключовою тобто універсальною частиною професійної компетентності та пов'язана з опрацюванням і аналізом інформації. За відсутності навичок якісного здобуття та опрацювання інформації фахівець будь-якої галузі не буде конкурентноздатним. Разом з тим, зміст відповідної інформації відрізняється за сутністю та специфікою у відповідності до обраної професії та визначених функцій. Тобто інформаційно-аналітична компетентність універсальна складова професійної компетентності сучасного фахівця [3, с. 91].

У наукових дослідженнях С. Григораш зазначається, що інформаційно-аналітична компетентність включає здобуття інформації та її аналітико-синтетичне опрацювання з метою набуття нових

знань для вирішення поставлених завдань й прийняття відповідного рішення. До складових інформаційно-аналітичної компетентності науковець відносить вміння та навички застосовувати знання, поняття, правила та виконувати з ними різні дії інтелектуального спрямування, що базуються на когнітивних здібностях особистості, а також здійснення пошукової роботи, обробка та аналіз здобутої інформації, вміння презентувати опрацьований інформаційний матеріал. Тобто кожен компонент інформаційно-аналітичної компетентності містить інтегрований аналітичний складник та включає побудову логічного алгоритму дій, осмислення та співставлення відомостей, визначення надійності інформаційного джерела, достовірності шляхом аналізу, зіставлення, порівняння фактичного матеріалу, де в результаті обробки інформації створюється унікальний інформаційно-аналітичний продукт, що є основою власного професійного досвіду та забезпечує виконання інформаційно-аналітичної діяльності у будь-якій сфері [1, с. 215].

За міркуваннями Л. Петренко інформаційно-аналітична компетентність є частиною професійної компетентності у відповідній предметній галузі та визначається як готовність виконувати професійні завдання в соціально-економічній сфері з використання інформаційно-комп'ютерних технологій у мінливому сучасному інформаційному та цифровізованому просторі [5, с. 73].

Аналізуючи різні підходи до тлумачення дефініції «інформаційно-аналітична компетентність» Л. Петренко визначає такі її особливості: є ключовим компонентом професійної компетентності; належить до окремої категорії в групі семіотичних компетенцій; складається з інформаційної та аналітичної компетенцій; є цілісним утворенням; включає певні вимоги до здатності фахівця виконувати професійні завдання; інтегративна характеристика фахівця; критерій грамотності особистості [5, с. 76].

У наукових працях В. Шевченко розтлумачено різні підходи до трактування інформаційно-аналітичної компетентності як інтегративної характеристики особистості, що визначає готовність фахівця фінансової сфери до ефективного вирішення професійних завдань. При цьому фахівець має добре володіти інформаційно-комунікативними технологіями та здійснювати семантичне опрацювання специфічної інформації, що в підсумку призводить до створення інформаційно-аналітичного продукту [6, с. 140].

У свою чергу Є. Лодатко розглядає інформаційно-аналітичну компетентність як складову управлінської культури, яка включає особливі керівні якості, що ґрунтуються на економічній, інформаційній та соціокультурній обізнаності та є необхідною для ефективної професійної діяльності [2, с. 178].

Загалом у наукових джерелах розглядаються різні підходи до визначення поняття «інформаційно-аналітична компетентність»: як діяльність із здобуття інформації, а вже потім її аналітичного опрацювання; як складову якісного управління та стратегічного планування; як декомпозицію професійної мотивації, рівня знань та фактору успішного моніторингу особистісного професійного зростання [1, с. 214].

Організація професійної підготовки фінансистів, крізь призму компетентнісного підходу, потребує детального дослідження, оскільки формування професійних, фахових компетентностей є ознакою професіоналізму та показником якісної фахової освіти. Майбутні фінансисти можуть працювати у різних сферах: банківська діяльність, фінансово-кредитні установи, страхові компанії, податкова служба, різні інвестиційні компанії тощо. У будь-якому напрямі роботи інформаційно-аналітична компетентність відіграє важливу роль, оскільки здатність фахово, якісно та повноцінно виконувати поставлені завдання є запорукою професійного становлення та розвитку фахівця-фінансиста. Тому побудова освітнього процесу має відбуватись з урахуванням потреб, запитів ринку праці та сучасних вимог до фахівців фінансової сфери. Серед шляхів формування інформаційно-аналітичної компетентності можна виділити різні форми проведення занять: тренінги, майстер-класи, дискусії, а також репродуктивні та творчі технології, виконання практичних завдань (підготовка фінансових звітів, аналіз фінансових показників, формування кейсів), використання хмарних сервісів тощо. Передусім важливою є розробка освітніх програм, планів, силябусів з визначених фахових предметів, формування індивідуальних освітніх траєкторій тощо. Наприклад, сучасні фахівці-фінансисти мають володіти інтегральною компетентністю, що дозволяє розв'язувати спеціальні завдання та практичні проблемні питання у фінансовій сфері. Для цього майбутні фінансисти повинні працювати над підвищенням цифрової грамотності, здатністю оперувати інформацією, проводити аналітичні дослідження та застосовувати окремі методи і положення фінансової науки в умовах невизначеності. Окреслені в освітній програмі загальні та спеціальні (фахові) компетентності практично наскрізно відображають інформаційно-аналітичну діяльність. Зокрема, фахова компетентність, що включає здатність досліджувати тенденції розвитку економіки передбачає використання інструментів макро- та мікроекономічного аналізу, дозволяє проводити оцінювання сучасних економічних явищ, що здійснити без інформаційно-аналітичної роботи практично неможливо [4].

Здатність діагностувати стан фінансових систем, застосовувати економічно-математичні методи обробки інформації, використовувати сучасне інформаційне та програмне забезпечення, вміння обґрунтовано формувати інвестиційний портфель та низка інших фахових компетентностей майбутніх фінансистів удосконалюються на тлі інформаційно-аналітичної компетентності як універсальної складової професійної компетентності [4].

Підготовка фінансистів є складним завданням освіти. Фінансова сфера не передбачає помилок, а ухвалення непрофесійних рішень може призвести до негативних наслідків для установ та зниження рівня життя населення загалом. Тому важливо комплексно підходити до вирішення проблем реалізації компетентнісного підходу та формування інформаційно-аналітичної компетентності у майбутніх фінансистів. Адже доцільно не лише модернізувати форми підготовки, а оптимізувати та оновити зміст усіх освітніх процесів, з урахуванням тих економічних процесів, які відбуваються в державі [7, с. 178].

Оновлення системи підготовки фінансистів відбувається практично в усіх країнах, в тому числі європейських, що пов'язано з переходом від індустріального та постіндустріального етапів розвитку суспільства до інформаційного. Підготовка оновленого кадрового потенціалу фінансистів, які здатні ефективно та дієво вирішувати завдання оперативного менеджменту в соціально-економічній сфері з урахуванням сучасних викликів та агресивності ринкового середовища – провідна умова успішної модернізації та реформування різних галузей економіки [8, с. 401].

Для визначення ефективних шляхів використання компетентнісного підходу та модернізації освітньої підготовки у фінансовій та економічній сфері України, доцільно розглянути успішні освітні практики різних європейських країн, які мають широкий спектр освітніх програм з підготовки фахівців-фінансистів, що створює умови для збереження високого рівня безпеки у фінансовій та економічній сфері [8, с. 405].

У Європі реалізація підготовки фінансистів здійснюється у класичних університетах та спеціалізованих закладах вищої освіти. Єдиного підходу до питань змісту освіти майбутніх фахівців фінансової сфери немає. У Польщі, після здобуття відповідної освіти у сфері фінансів, здобувачі продовжують навчатися на економічному факультеті Варшавського університету. У Болгарії, Іспанії, Литовській республіці підходи до навчання майбутніх фінансистів мають свої особливості, що дає підстави стверджувати: у європейських країнах немає цілеспрямовано створеної мережі спеціалізованих закладів вищої освіти, які б мали завдання сформувати теоретичні знання

та практичні вміння економістів, фінансистів, що орієнтовані на подальшу службу в спеціальних відомствах [8, с. 403].

Наприклад, формування професійної компетентності в закладах вищої освіти Федеративної Республіки Німеччина має свою специфіку та викликає особливу зацікавленість. Структура, зміст підготовки майбутніх фінансистів у Німеччині та спектр пропонованих спеціалізацій відповідних освітніх програм дає підстави стверджувати, що в німецькій освітній системі підготовки фінансистів досить широким є трактування сутності професії та компетенції висококваліфікованого фінансиста. Зокрема Берлінська вища школа економіки і права пропонує шістнадцять бакалаврських та десять магістерських програм економічного профілю. В німецькій освітній системі підготовки фахівців економічної та фінансової сфери активно використовується міждисциплінарний підхід. В Україні зміст підготовки фінансистів представлений у більш вузькому сенсі [9, с. 167].

Висновки. Враховуючи проаналізовані аспекти дослідження можна стверджувати, що єдиного підходу до визначення поняття інформаційно-аналітичної компетентності немає. Однак, доцільно зазначити, що інформаційно-аналітична компетентність є універсальною, поліфункціональною дефініцією та може розглядатися як процес і явище. Для майбутніх фінансистів інформаційно-аналітична компетентність є базовою і визначається здатністю не просто здобувати, опрацьовувати, аналізувати інформацію, а включає цілий спектр різних компетенцій, що виражаються вміннями володіти цифровими технологіями, здатністю створювати інформаційні та аналітичні продукти тощо.

Система підготовки фінансистів потребує виваженої модернізації та постійного удосконалення змісту освітніх програм. Сучасний інформаційний суспільний простір формує нові виклики та спонукає до пошуку дієвих шляхів оновлення змісту освітніх програм підготовки фахівців економічної та фінансової сфери. Тому для ефективної організації освітнього процесу, в умовах сьогодення, доцільно вивчати найбільш вдалі європейські практики та здійснити науковий пошук власних шляхів удосконалення системи підготовки фінансистів на основі запозичення кращих європейських практик та зі збереженням національної ідентичності освітньої системи економічного та фінансового спрямування.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Григораш С. М. Інформаційно-аналітична компетентність – ключовий складник компетентності

майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності (на прикладі дисципліни «Інформаційно-аналітична діяльність»). *Молодий вчений*. 2017. № 3. С. 213-217. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_3_52

2. Лодатко Є. О. Інформаційно-аналітична компетентність майбутніх фахівців у контексті сучасних освітніх реалій. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки*. 2018. Вип. 155. С. 176-179. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2018_155_41

3. Масліч С. Формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх агентів з організації туризму. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*. 2015. № 10. С. 89-96. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvpto_2015_10_14

4. Освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування Finance, Banking and Insurance» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок», галузь знань 07 «Управління та адміністрування». Кваліфікація: бакалавр фінансів, банківської справи та страхування. Ухвалено вченою радою національного університету «Києво-Могилянська академія» Протокол № 25 від 26.12.2024. URL: https://www.ukma.edu.ua/ects/images/ects/docs/op/OP_BP_finance_26.12.2024.pdf

5. Петренко Л. М. Експлікація поняття «інформаційно-аналітична компетентність». *Наукові праці Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського*. 2012. Вип. 3. С. 70-79. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/npdpnbc_2012_3_8

6. Шевченко В. М. Інформаційно-аналітична компетентність як складова частина професійної підготовки фахівців з обліку та оподаткування. *Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки*. 2017. Вип. 77(2). С. 137-141. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2017_77\(2\)_27](http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2017_77(2)_27)

7. Яблочнікова І. О. Організаційні аспекти професійної підготовки магістрів-фінансистів. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Педагогічна*. 2014. Вип. 20. С. 176-178. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znprkp_ped_2014_20_59

8. Яблочнікова І. О. Особливості підготовки фінансистів – державних службовців у Європі. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2016. Вип. 47. С. 401-407. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2016_47_55

9. Яблочнікова І. О. Особливості формування професійної компетентності магістрів-фінансистів у ВНЗ Німеччини. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Педагогічна*. 2015. Вип. 21. С. 165-168. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znprkp_ped_2015_21_58